

ZUID-AFRIKA PARFURI

Het herwonnen land

Het Makuleke-volk in het noordoosten van Zuid-Afrika kreeg na de apartheid zijn oorspronkelijke woongebied terug, in het Krugerpark. **Gerard Jacobs** logeert in de lodge die werk verschaft aan 56 Makuleke. ‘De beesten keren terug, de olifanten, de leeuwen, de nyala’s, zelfs de neushoorns.’

‘Het is een paradijs’, verzucht gids Godfrey Baloyi, een goedlachse Makuleke wiens familie veertig jaar geleden in de donkere dagen van de apartheid van het land verdreven werd. ‘Wij, de Makuleke, woonden hier eeuwenlang. Tot wij in 1969 van het land van onze voorouders werden verjaagd. Wij werden in trucks geladen en buiten de hekken van het Krugerpark gedumpt.’ Hij stopt zijn Landrover. Een leeuwin komt uit de bush, gevolgd door twee welpen. ‘Toen wij terugkwamen een paar jaar geleden, was er bijna geen wild. Het was gedood, gestroopt of gevluht. Nu keren de beesten terug, de olifanten, de leeuwen, de nyala’s, zelfs de neushoorns. Alleen giraffes zie je hier nog niet.’

Hij wordt onderbroken. Met veel getrompetter komt een kudde olifanten aangemarcheerd. De leeuwin verstijft. Godfrey houdt zijn adem in. De olifanten lopen strak in het gelid. De vrouwtjes voorop, de jonkies dartel maar gehoorzaam in het midden, de stieren sluiten de rijen. De leeuwin maakt zich uit de voeten.

‘Nergens vind je zoveel wild als in Pafuri’, vertelt Godfrey. Hij glundert. Pafuri is 24 duizend hectare groot, slechts 1 procent van het Kruger. Maar hier vind je 75 procent van alles wat leeft in het Kruger. Godfrey groeide op in het dorp dat zijn stam buiten het Kruger bouwde, lemen hutten, onverharde straten, klaslokalen met zestig of tachtig kinderen. Hij trok naar Johannesburg, op zoek naar werk. Hij was kansloos, zoals de meeste jongeren in Zuid-Afrika die het platteland ontvluchten. Slechts een op de twaalf Zuid-Afrikaanse kinderen maakt zijn schoolopleiding af, driekwart van de jongeren is werkloos.

Maar toen de apartheid werd afgeschaft, beloofde Nelson Mandela dat zwarten die van hun geboortegrond waren verdreven, hun land konden teruggezien. De Makuleke begonnen een rechtszaak, eisten hun land op en wonnen. Nu heeft Godfrey een baan als ranger. Hij heeft een salaris en kon de bruidsschat betalen. Hij is getrouwd, heeft een kind. En een toekomst.

Het lijkt een succesverhaal in een land dat wordt geteisterd door corruptie, werkloosheid, misdaad en aids: hoe de Makuleke, een stam in het grensgebied met Zimbabwe en Mozambique, 2.700 families die verspreid wonen over drie dorpen, hun rechten opeisten en hun land terugkregen.

‘We leefden in diepe armoede’, vertelt Livingstone Maluleke, één van de stamleiders. ‘Dit was ons land. Hier hadden wij altijd gewoond. Hier lagen onze voorouders begraven. Maar hoe bewijs je dat in een rechtszaal? Blanken hebben documenten. Wij hebben alleen onze herinneringen. Maar we wonnen.’

De regering betaalde de Makuleke 450 duizend dollar als compensatie. Van het geld werd straatverlichting in de dorpen aangelegd.

Maar de tijden waren veranderd. De jongeren wilden niet terug naar Pafuri, naar een leven in de bush waar hun ouders uren hadden moeten lopen om water te halen uit de rivier. Ze wilden niet op het land werken. Ze wilden volgens Livingstone ‘iets met computers’.

De Makuleke besloten om in hun dorpen te blijven buiten het Krugerpark en Pafuri te exploiteren als een natuurreservaat. Livingstone lacht. ‘Wij hadden geen idee. Wat is ecotoerisme? Wat is een lodge? Wij waren niet alleen straatarm, we waren ook onwetend. De meesten van ons hadden nog nooit een toerist gezien. In het begin namen wij rijke blanken mee om te jagen. Ze betaalden een fortuin om een buffel te schieten,

een olifant, een leeuw. Van het geld bouwden we een school. Maar het leverde geen banen op, geen werk.’

Aan de oever van de Luvuvhurivier staan 25 luxetenten, verspreid over een afstand van 1,5 kilometer. Ze zijn verbonden door een houten loopbrug. Tussen de tenten grazen nyala’s, impala’s en af en toe ook een olifant. Soms lopen er leeuwen rond. Ooit, op een morgen, vonden ze de sporen van een luipaard op de loopbrug.

Vijf jaar geleden sloten de Makuleke een contract met Wilderness Safari’s, een grote Zuid-Afrikaanse safariorganisatie die een luxelodge bouwde op de oever.

De lodge biedt werk aan 56 Makuleke. ‘Wij trainen ze en betalen ze een salaris’, vertelt James Ramsay, de zakelijk manager van Wilderness. ‘De bedoeling is dat de Makuleke in de toekomst het management overnemen. Wij leiden ze op. Wij werven de gasten.’

Ernest is receptionist in de lodge. Hij brengt ons naar onze tent, een kleine kilometer over de loopbrug, tussen de nyalabomen door. Het is zijn eerste baan, vertelt hij. Hij was werkloos. Hij hing maar wat rond in het dorp, zoals alle jongeren. Nu is hij getrouwd, hij heeft een kind en een huis. Een lemen rondavel, een ronde hut weliswaar, maar als hij spaart kan hij in de toekomst een stenen huis met een golfplaten dak bouwen. ‘Wij betalen *lobolla*, een bruidsschat’, vertelt hij. ‘Minstens 1.500 euro. Als de bruid naar school is geweest, moeten we meer betalen. Geen werk, geen vrouw.’

Voor onze luxetent drijft een krokodil in de rivier. ‘Het is drijf-hout’, corrigeert hij mij. ‘Pas op voor slangen. Zij leven hier. U bent te gast.’

‘Op jaarbasis betalen wij in totaal 150 duizend euro aan salarissen’, rekent James Ramsay uit. ‘Een kamermeisje verdient 200 euro per maand, een getrainde gids 350 tot 700 euro.’

De Makuleke-gemeenschap krijgt 8 procent van de omzet. Dit jaar is dat zo’n 90 duizend euro, volgens Ramsay. ‘Ze mogen zelf be-

Linksboven: olifanten in de omgeving van Makuleke. Ernaast: het dorp. Hierboven: de lodge. Foto’s Grard Koning

DOEN & LATEN

■ Reizen en slapen

De Pafuri Lodge kost circa 250 euro per persoon per nacht. De lodge ligt tien uur rijden vanaf Johannesburg over de tolweg N1 noordwaarts. Je kunt ook vliegen. Pafuri heeft een airstrip. In het dorp Makuleke hebben de bewoners een Bed and Breakfast gebouwd: drie rondavels, een comfortabele manier om tussen de Makuleke te leven. Iedereen in het dorp is onvoorstelbaar gastvrij. www.safariadventurecompany.com

■ Beste tijd

De Afrikaanse winter, van mei tot oktober is droog, zonnig en koel (25 graden). In oktober wordt het warm (44 graden). In december beginnen de tropische regens en komen de malariamuggen. Soms treedt de Limpopo dan buiten zijn oevers.

slissen wat ze met het geld doen.’

Chauke (62), de barman, weet nog goed dat de politie kwam. Hij was allang geen kind meer. ‘Ek schop jou’, schreeuwde de agent. Chauke doet hem na. De politie was wreed, blank én zwart. ‘De zwarte politiemannen moesten gehoorzamen’, zegt hij vergoelijkend. ‘We moesten doen wat de blanken zeiden. Ook de politiemannen. Ze joegen ons weg, weg van ons land. Natuurlijk was ik boos. Natuurlijk wilde ik wraak. Maar Mandela kwam en zei: ‘Stop. Geen wraak. Wij bouwen een nieuw Zuid-Afrika.’ Dat is goed’, zegt Chauke. ‘Dat is wijs. Dat is wat Mandela zei: geen wraak.’ Hij heft zijn handen bezwerend op: ‘Geen wraak.’

Magdalene Mathe woont nog steeds in de lemen rondavel die haar man in 1969 bouwde op het land waar de Makuleke werden gedumpt. ‘Ze laadden ons in een vrachtwagen’, herinnert ze zich. ‘Ze hadden geweren. We mochten alleen een deken en onze houten deurpost meenemen. Onze ezels en kippen moesten we achterlaten. Hier gooiden ze ons eruit. Er was niets. Geen huizen, geen voedsel, geen akkers.’

Haar man werkte voor het Krugerpark. Hij onderhield het hek dat hen scheidde van hun geboortegrond. Haar man is overleden, alle kinderen zijn werkloos.

Even was er werk voor een zoon toen de weg naar Pafuri werd aangelegd en de lodge gebouwd. Nu is hij in Johannesburg, op zoek naar werk. Iedereen op het erf leeft van haar pensioen, 100 euro per maand, vier kinderen en vier kleinkinderen. ‘Er is niets veranderd’, zegt ze verongelikt. ‘We zijn nog steeds arm.’ Het dorp heeft stroom gekregen, maar ze kookt op houtvuur bij kaarslicht. ‘Ik heb geen geld om de elektriciteit te betalen’, zegt ze.

‘Wij zijn boos’, vertelt Gezani Hlungwani als hij met een takkenbos op zijn hoofd langs de waterpomp loopt. Zijn leven lang werkte hij diep onder de grond in de goudmijnen van Johannesburg tot hij, vlak voor zijn pensioen,

werd ontslagen. Een uitkering kreeg hij niet. Hij neemt ons mee naar zijn erf. Zijn moeder is bijna 100. Niemand heeft werk. Iedereen leeft van zijn pensioen en dat van zijn moeder. ‘In die dagen’, zegt zij, ‘toen we verdreven werden van het land, was iedereen arm. Dat was erg. Maar wij leden samen.’ Ze zwijgt. ‘Nu zijn er ook rijke zwarten’, vult Gezani aan. ‘Ook in het dorp. Dat is veel erger. Wij hebben niets gekregen.’

Alweert Hlungwani werkte als ranger voor de lodge. Op een dag nam hij twee Amerikanen mee op safari. Hij vertelde over zijn dorp. ‘Wat hebben jullie nodig’, vroegen ze. ‘Hoop, antwoordde ik’, zegt hij lachend. ‘En geloof in de toekomst.’ De Amerikanen schonken het dorp een bibliotheek. Alweert verliet de lodge, keerde terug naar het dorp en bouwde een bibliotheek met een computerlokaal. ‘Ik wil dat onze kinderen leren lezen. Dat ze leren hoe een computer werkt. Ik wil ze voorbereiden op de moderne maatschappij. Ik wil ze een kans geven. Iemand moet het doen’, zegt hij. ‘Ik doe het.’

Als de avond valt, rijden we naar Crooks’s Corner waar de Limpopo en de Luvuvhu samenvloeden. We stappen uit en lopen de droge rivierbedding in. In het water van de Luvuvhu bedrijven twee olifanten de liefde. Hij klimt op haar, zij gooit hem er af. Een krokodil ligt op de oever. Een kudde olifanten steekt de Limpopo over. Twee leeuwen volgen. Een leeuw gaat in het warme zand van de rivierbedding liggen en kijkt naar ons. Godfrey opent een fles witte wijn. Zijn geweer heeft hij in de Landrover laten liggen. ‘*Magic*’, zegt hij.

Aan de overkant van de Limpopo ligt Zimbabwe. ‘Het verloren paradijs’, zegt Godfrey. ‘Daar sterven ze van de honger. Ze stropen al het wild. ’s Nachts steken mannen en vrouwen illegaal de rivier over. Ze zoeken werk in Zuid-Afrika.’

Hij schenkt de glazen vol en kijkt verrukt naar de parende olifanten, de soezende leeuw, de krokodil. ‘Wij wonnen ons land terug’, zegt hij. ‘Vreedzaam. In de rechtszaal. Nu hebben we een toekomst.’

REISBUREAU HONDERDEN AFGESNEDEN DIERENPENISSEN OP STERK WATER

Naast de grote musea als het Louvre en het Guggenheim, bestaan er talrijke kleine, onbekende musea. De meest bijzondere, opvallende en bizarre werden verzameld door de lezers van volkskrantreizen.nl.

1 Toiletptotten
In New Delhi, India bezocht **M. Phernambucq** het Sulabhmuseum, oftewel het toilettenmuseum. ‘Je kunt het zo gek niet bedenken of ze hebben er een variant van.’ Zo hebben ze er drieduizend jaar oude Egyptische toiletptotten, potten van goud en zelfs potten voor olifanten.

2 James Bond
Het Japanse eiland Naoshima is eigenlijk één groot museum, volgens **Robert de Koning**. Tussen alle

kunstwerken bevindt zich het 007-museum. Het verhaal van het James Bondboek *The man with the red tattoo* speelt zich af op dit eiland. ‘Je loopt binnen in een pop-art-achtige tentoonstelling van boeken, pistolen, beelden, en wat er al niet meer shaken-not stirred is.’

3 Penissen
Bob ontdekte op Usland een bijzondere collectie. ‘Liefhebbers, en andere bezoekers, kunnen hier honderden afgesneden dierenpenissen op sterk water bewonderen.’ Een Uslandse biologieleraar verzamelde deze in de loop der jaren en stelt ze nu ten toon in Husavik.

4 Waaiers
De tip van **jeroendebaaij** is het waaiermuseum in Parijs. De collectie bevat meer dan duizend waaiers. Hij waarschuwt wel: ‘De wijze waarop u

waaier presenteert, kan een boodschap bevatten. Zo verklaart u iemand de liefde door met de waaier uw ogen te bedekken.’

5 Mummies
Een tentoonstelling van mummies is te vinden in de buurt van Nazca in Peru. Deze expositie ‘vindt plaats op locatie, dat wil zeggen in de opgelegen grafkuilen’, schrijft **Jaap van Lunenburg**. Toen hij de gids vroeg of de mummies niet beschadigen in de open lucht, antwoordde deze laconiek: ‘Als ze versleten zijn, maken we gewoon een andere kuil open. We hebben er zat.’

6 Riolering
Het Museu de Saneamento, oftewel het rioleringsmuseum, is te vinden in de Braziliaanse stad Florianópolis. Het kleine gele gebouw bevat een collectie kaarten, foto’s en ge-

reedschap. **Adriano antoine robbe-som** vertelt wat dit museum uniek maakt: ‘Het is nooit open.’

7 Marteling
De kinderen van **Marion** waren dol op het martelmuseum in het Tsjechische Cesky Krumlov. ‘Ze waren met name niet weg te slepen bij een ijzeren stoel in de vorm van een haan waar de ongelukkige op vastgebonden werd terwijl er een vuurtje onder werd gestookt.’ Het harnas uit de museumwinkel was helaas te groot om mee te nemen.

8 Sinaasappels
Janwim vond in de VS, tussen Houston en Galveston, een waar diamantje: het House of Orange, volledig gewijd aan de sinaasappel. ‘Bizar en onwettelijk, maar reuze grappig. Ben benieuwd of Beatrix het ooit geïnterpreteerd heeft’, schrijft hij.

HET REISBUREAU VAN VOLKSKRANTREIZEN.NL VERZAMELT GEHEIMTIPS. **VOLGENDE WEEK:** HOE VOORKOM JE ALS VROUW ALLEEN DAT JE OP REIS WORDT LASTIGGEVALLEN DOOR OPRINGERIGE TYPES? volkskrantreizen.nl/reisbureau

9 Koningskrabben
‘Niet meer dan een schuur met visgerie en een grote aquariumbak.’ Zo omschrijft **platbodem** het koningskrabbenmuseum in Kongsfjord, Noorwegen. ‘De krabben zijn tot een meter groot en kunnen met hun scharen met gemak je arm afknippen, maar je mag ze onder begeleiding toch even vasthouden.’ Dit museum is ook leuk vanwege de sterke verhalen over de krabvangst.

10 Curryworsten
Het curryworstmuseum is te vinden in Berlijn. **OJ de Groot** bezocht dit museum nooit, maar telkens wanneer hij het passeert, vraagt hij zich af: ‘Wat is er in hemelsnaam zo interessant aan een curryworst dat die een eigen museum verdient?’

Loes Wijnen

WEBFOTO VAN DE WEEK

Steile, brede, sierlijke, levensgevaarlijke trappen. Ze waren er in allerlei soorten en maten. Vier van de tachtig inzenders stuurden een foto van de trappen in Varanasi (India) aan de oever van de Ganges. Die van **Alex Brandt** was de mooiste. Volgende week: in welke stad zag u de mooiste kerstboom? Stuur uw foto naar reizen@volkskrant.nl.